

БЕЛОГРАДЧИШКАТА КРЕПОСТ: СИМЕОН ДОБРЕВСКИ, 1934 Г.

Б. В. ТОШЕВ

Abstract. Two stone slabs, one with Bulgarian inscription, were above the main entrance of the Belogradchik fortress. The Bulgarian label was first described by Skorpil (1892). Many years later this inscription was republished by Vankov (1946). Unfortunately, this stone plate was lost. There a short information for it in Dobrevski's book from 1935.

Keywords: Belogradchik, fortress, Bulgarian inscription

Истинска загадка е защо една голяма османска крепост като Белоградчишката е била украсена с каменна плоча с релефни букви и с надпис на езика на раята – българите. Този единствен случай в историята на военното строителство на Османската империя бе описан в подробности неотдавна (Тошев, 2014). Надписът за пръв път е описан от Шкорпил (1892) (Фиг. 1). А за втори път текстът на плочата, която е била над главния вход на Белоградчишкото кале, е възпроизведен от Ванков (1946).

„У вѣрѣмето милосерднаго Султана Махмуда Самодержавнаго Царя живущъ вси во щастію Его повелениемъ и съ настояніемъ Пашинско иже билъ въ то вѣрѣми Хусеинъ Паша Видине направи созида сию потвердію Белоградчикъ правійній (?) и вѣрній везиръ перваго (?) отъ вси везири коему никогда возможно бити его подобенъ широкому сердцемъ надъ православие потвесди (?) орудіе а ще и врази били насилили не би одолети жители ово твердини молятъ богу (да би) невредими отъ всяку злобу предприеша иже измериша лица: три. Повершиса сие твердини по тур(ски) 1253 по Христа же 1837.“

Надписътъ е изработенъ на една каменна плоча, която е 0·50 м. широка, 0·95 м. дълга и около 0·07 м. дебела; редоветѣ на надписа сж отдѣлени помежду си съ тѣсни пояси (0·01 м.). Буквитѣ сж около 0·05 м. високи, испъкнжли и хубаво изработени.

Плочата е била завидана надъ вратата на Бѣлоградчиската крѣпостъ, отгдѣто е била извадена; за сега тя се съхранява въ помѣщението на градското управление въ Бѣлоградчикъ.

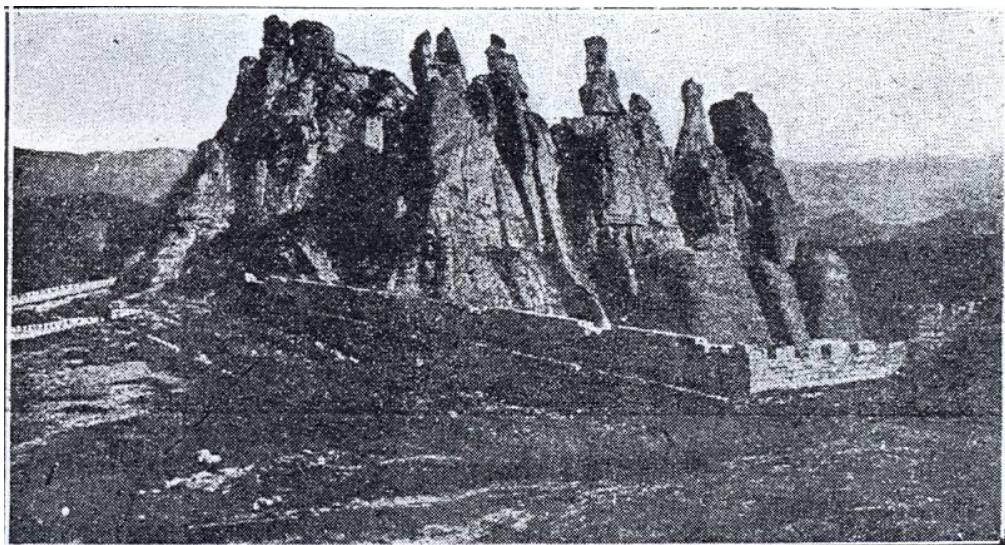
Фиг. 1. Откъс от Шкорпил (1892)

През 1934 г. във „Военно-инженерната библиотека“ (редактор: подполковник Никола Христов) излиза от печат подробен труд за крепостите в България – този научен труд принадлежи на генерал о.з. Симеон Добревски (1934). Тази книга е изключително рядка, но тя заслужава специално внимание, защото е написана с голяма вещина и обхваща дълъг исторически период – от римската епоха до новото време след Освобождението на България от турско иго. Освен това книгата дава информация за всички крепости по нашите земи – тези - на територията на Царство България, и тези по българските земи, останали вън от Царството.

Симеон Добревски е посещавал Белоградчик два пъти – първият път капитан Добревски е бил там през 1901 г.; вторият път генерал Добревски е бил в града през 1930 г.

Ето какво Симеон Добревски е видял при тези посещения (текстът

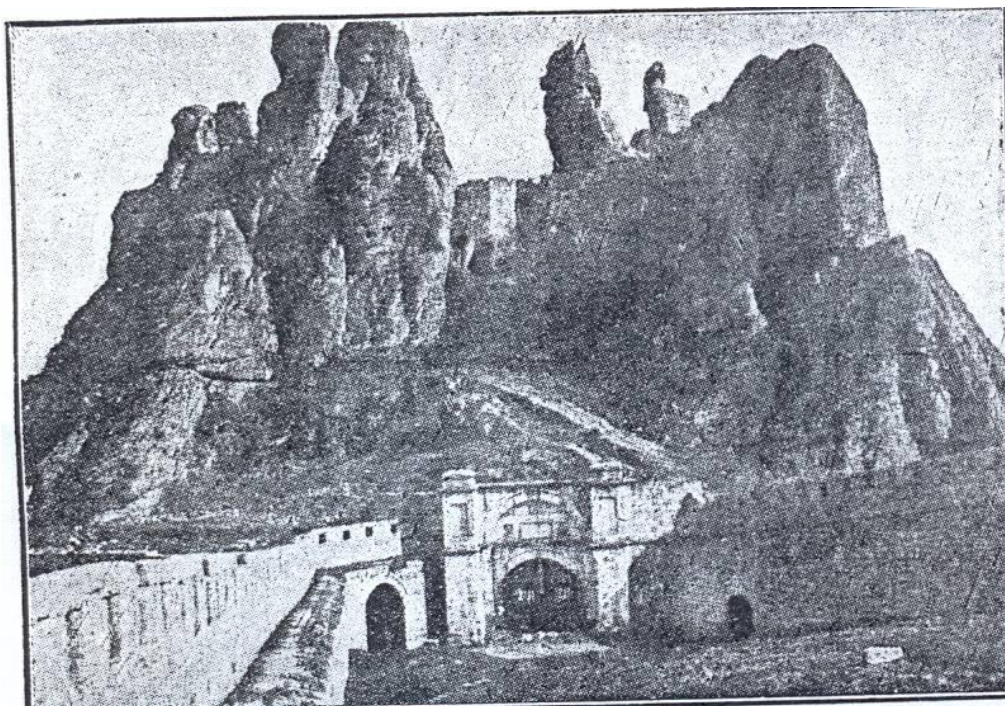
и илюстрациите следват това, което е включено в „Укрепяване на родината през вековете“ под заглавие „Белоградчишката крепост“.

Фиг. 2. Белоградчишката крепост

Това е една от най-запазените крепости, строени от турците. Южно и непосредствено до Белоградчик се издигат живописно стръмни скалисти зъбери, като уединени кварцови кристали (Фиг. 2) – „Орлово гнездо“, изследвано и описано през миналото столетие от Каниц. Орловото гнездо се именува от местното население „Латинско кале“, което издава римския произход на крепостта. То е естествено непристъпно; усилено е горе между зъберите на скалите със зазидвания, а в малкия скалист двор на „Латинското кале“ са издълбани няколко щернички за събиране дъждовна вода за нуждите на защитниците във време на обсадно положение. „Калето“ е голямо колкото едно сегашно полско укрепление и представлява цитадел на крепостната ограда, издигната покрай полите на скалите. Цитаделът господства над околната местност и на Белоградчишкото дефиле, през което проляга шосето от

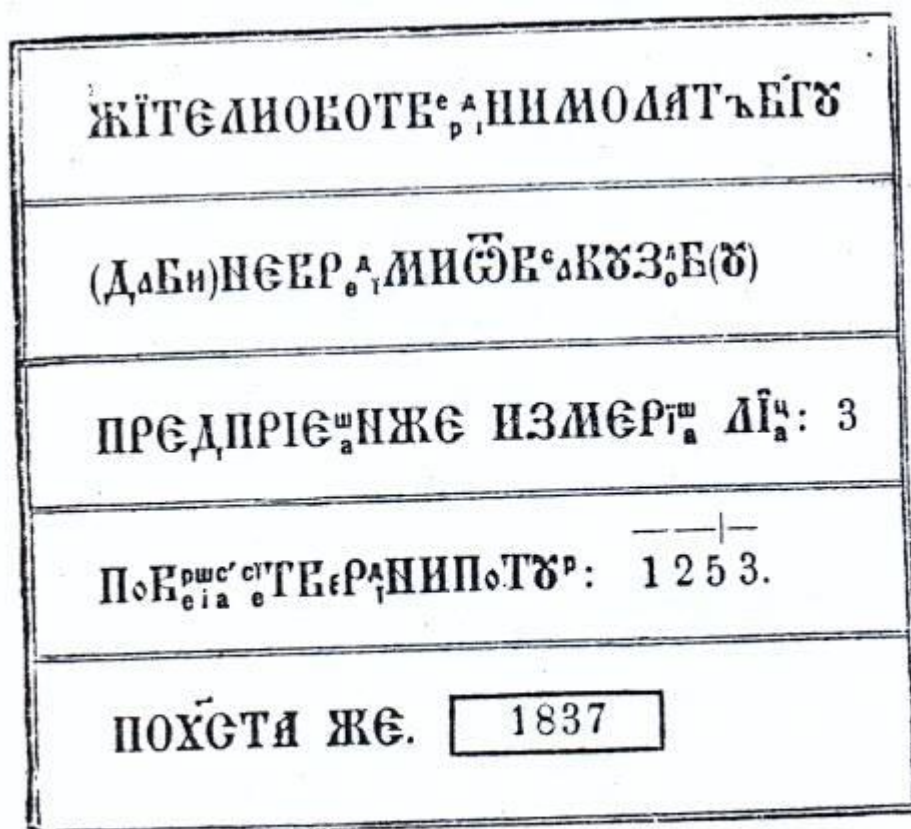
Фердинанд (Кутовица)¹⁾ през Белоградчик за Видин. Към 40-те години на миналото столетие турците оградили Латинското кале с крепостна ограда – крепостна стена без ров; това се е наложило от стръмните склонове на местността. Градежът на оградата е от дялани четвъртити камъни. В план, оградата има бастионно очертание; главните крепостни стени (Фиг. 3) са разположени откъм запад и над тях са иззидани две каменни плочи с надписи на турски и български, в които се бележи времето на построяване на крепостната ограда (1837 г.).

Фиг. 3. Главните крепостни врати

Плочите имат размери 0,50 x 0,95 м. Двата надписа са добре изработени с изпъкнали букви; българският надпис е с красиви старобългарски букви, които на места се сместват една над друга (Фиг. 4), и гласи: „У времето милосерднаго Султана Махмуда

Самодержавнаго Царя живухъ вси во щастію. Его повелением и с настоящим Пашенско, иже бил в то времи Хусеин Паша Видине, направи созида сию потвердію Белоградчик правий ний (?) и верний везир перваго (?) от вси везири коему никогда возможно бити его подобен широком сердцем над православие потвесди (?) орудие още и врази били насилили не би одолети жители ово твердини молят Богу (да би) невредими от всаку злобу предприеша иже измериша лица: три. Повершиса сие твердини по тур(ски) 1253 по Христа же 1837“.

Черт. 54. Часть отъ надписа на главнитѣ крепостнитѣ врати.

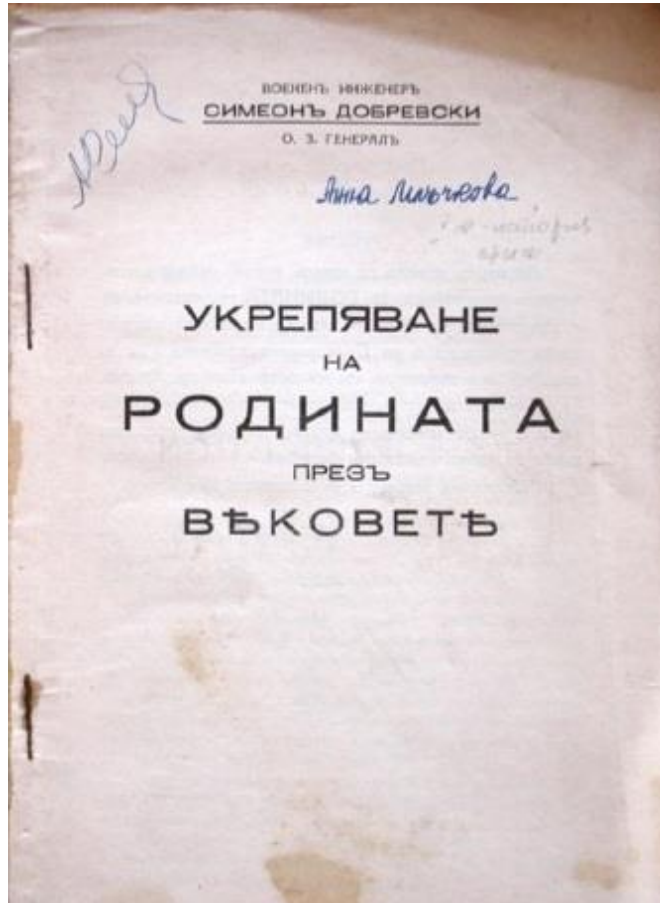
Фиг. 4. Част от надписа при главната крепстна врата

Приведеният текст е според Шкорпил. От надписе се вижда, че крепостта е била свършена през 1837 г.

Този надпис красноречиво говори на сегашните сръбски шовенисти, какво е било населението на най-близките покрайнини до Сърбия. В него се чете чисто българският термин „твърдина“ – твърдина, изместена сега от руската дума „крепост“.

Аз, като млад инженер, с покойния инженер Велчев бяхме по служба през лятото на 1931 г. в Белоградчик. При посещението на крепостта забелязахме, че плочата с българския надпис е снета от крепостните врати. От разпита се оказа, че тя била снета от властите, за да се препрати в Софийския музей; обаче, била захвърлена под стълбището на околийското управление и стояла там от три – четири години. Посъветвахме околийския управител да се разпорежи за иззидването ѝ на мястото, защото само там тя е ценна и важна. Беше ли направено това ? – Не! През лятото на 1930 г. пак бях в Белоградчик, но не видях да я взидана на мястото ѝ; навярно, немарливостта е причина за изгубването или захвърлянето ѝ.

Генерал о.з. Симеон Манев Добревски е роден на 17 януари 1869 г. в гр. Кратово (Македония). Той е военен инженер от Николаевската военна академия в Санкт Петербург. През Балканската война е началник на инженерните войски във Втора армия. През Световната война е инспектор на инженерните войски към Щаба на действащата армия. Неговата военна кариера е протекла по следния начин: подпоручик (1889 г.), поручик (1892), капитан (1899 г.), майор (1905 г.), подполковник (1910 г.), полковник (1914 г.), генерал-майор (1918 г.). Генерал о.з. Симеон Добревски е в списъка на ранените висши офицери в комунистическия атентат в Катедралния храм „Св. Крал“ в София през 1925 г.

БЕЛЕЖКИ

1. Сега гр. Монтана.

ЛИТЕРАТУРА

- Ванков, С. (1946). Белградчишката крепост (Военно-исторически очерк). *Военно-исторически сборник*, 19(59), 83-104.
- Добревски, С. (1934). *Укрепяване на родината през вековете*. София: Военно-издателски фонд.
- Тошев, Б.В. (2014). Загадка: защо върху османска крепост е поставен надпис на български език. *Венец*, 5, 59-64.

Шкорпил, К. и Х. (1892). Надписи и изображения от разни краища на
България. *Сб. Нар. Умотв.*, 8, 59-81.

✉ Professor B.V. Toshev
University of Sofia
1 James Bouchier Blvd.
1164 Sofia, Bulgaria
E-Mail: toshev@chem.uni-sofia.bg

© 2016 Venets: Author

